

Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

w Poznaniu

O C E N A

CYKLU PUBLIKACJI ZATYTUŁOWANEGO: *POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA DANII I NORWEGII W KONTEKSCIE EWOLUCJI EUROATLANTYCKIEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA W XX I XXI WIEKU ORAZ CAŁEGO DOROBKU NAUKOWEGO DRA G R Z E G O R Z A R D Z A N K A*, STANOWIĄCEGO PODSTAWĘ WYSTAPIENIA O NADANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO W DZIEDZINIE NAUK SPOŁECZNYCH, W DYSCYPLINIE NAUK O POLITYCE

Przygotowanie oceny na podstawie analizy osiągnięć Kandydata w pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, wymaga wstępnego ustalenia, czy spełnione zostały wymagane w takim przypadku, warunki ustawowe. Wynika to z treści postanowień art. 16 i art. 17 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r., o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., nr 65, poz. 595, ze zmianami w Dz. U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365), które wskazują na możliwość nadania stopnia doktora habilitowanego, osobie która:

1. Uzyskała stopień doktora i ma znaczący dorobek naukowy;
2. Przedstawiła rozprawę habilitacyjną stanowiącą znaczący wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej;
3. Rozprawa habilitacyjna może stanowić powstałe po uzyskaniu stopnia doktora dzieło, m. in. w postaci jednotematycznego cyklu publikacji.

Przedstawiona do oceny dokumentacja, pozwala już na wstępie ustalić, że wszystkie wyżej wymienione ustawowe warunki formalne zostały spełnione. Można również dodać, że późniejsza szczegółowa analiza dorobku naukowego Kandydata, potwierdziła tę wstępną ocenę. Rzetelnie przygotowana dokumentacja dołączona do wniosku o nadanie stopnia doktora

habilitowanego, dostarczająca niezbędnej do oceny informacji, w znacznym stopniu ułatwiła dokonanie pełnej i obiektywnej oceny.

Dr Grzegorz Rdzanek, stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskał 7 VI 2002 r., na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Miejsce Litwy, Łotwy i Estonii w polityce wojskowej Danii w latach 1993-2000*. W 2015 r. wystąpił z wnioskiem do Centralnej Komisji ds. stopni i Tytułów o wszczęcie postępowania habilitacyjnego i nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce. W związku z tym, zgodnie z postanowieniami art. 16, ust. 2 wyżej wspomnianej Ustawy, przedłożył wykaz publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe w ramach cyklu publikacji zatytułowanego *Polityka bezpieczeństwa Danii i Norwegii w kontekście ewolucji euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*.

Na cykl tych publikacji składa się ponad trzydzieści opracowań z lat 2003-2015, w postaci dziesięciu artykułów zamieszczonych w zeszytach naukowych, dziewiętnastu rozdziałów w pracach zbiorowych, w tym jeden współautorski oraz dwóch monografii będących pracami naukowymi, poświęconymi konkretnemu zagadnieniu. Jest to: *Rozwój zdolności operacyjnych Unii Zachodnioeuropejskiej od Maastricht do Amsterdamu z uwzględnieniem roli członka stowarzyszonego na przykładzie Norwegii*. Oficyna Wydawnicza Arboretum. Wrocław 2013, ss. 289 i *Dania jako uczestnik wielostronnej współpracy państw nordyckich w zakresie polityki zbrojeniowej*. Wyd. Difin. Warszawa 2015, ss. 224. Dr G. Rdzanek jest również współredaktorem dwóch prac zbiorowych, w których zamieścił przygotowane przez siebie rozdziały.

Wszystkie opracowania wchodzące w skład cyklu, opublikowane zostały w języku polskim (z trzema wyjątkami w j. ang.), w wydawnictwach przede wszystkim Wrocławia, a także Warszawy, Szczecina i kilku innych miast w Polsce. Kandydat wiąże swoją inicjację zainteresowań badawczych, z pobytem studyjno-badawczym w Uniwersytecie w Aalborgu w Danii, gdzie jak sam utrzymuje, nawiązał kontakty ze środowiskiem akademickim i przystąpił do nauki języka duńskiego. Okazuje się jednak, że zainteresowanie problematyką bezpieczeństwa i obronności Danii oraz Norwegii, nie zaowocowało jakąkolwiek publikacją na ten temat, w żadnym z tych państw. Natomiast tytuły i treść opracowań umieszczonych w całym cyklu publikacji,

potwierdzają w pełni, skryształizowane i dojrzałe zainteresowania badawcze Kandydata. Dotyczy to w pierwszym rzędzie doktryn obronnych Danii i Norwegii oraz realizacji polityki bezpieczeństwa tych państw, w ostatniej dekadzie XX wieku i w XXI wieku. Ma również bezpośredni związek z zagadnieniem wpływu czynników wewnętrznych i zewnętrznych o charakterze militarnym i niemilitarnym, na duński i norweski system bezpieczeństwa.

Analizę i oceny pracy pt. *Rozwój zdolności operacyjnych Unii Zachodnioeuropejskiej od Maastricht do Amsterdamu z uwzględnieniem roli członka stowarzyszonego na przykładzie Norwegii*, odniesiono do ustalenia jej celu badawczego, podstawowych założeń i tezy oraz metodologii. Ocenie poddano również konstrukcję i strukturę pracy oraz wykorzystany materiał źródłowy i literaturę przedmiotu. Podstawowym założeniem badawczym pracy jest ukazanie procesu ewolucji struktur bezpieczeństwa europejskiego i rozwoju zdolności operacyjnych Unii Zachodnioeuropejskiej, co wyraźnie zasygnalizowano w tytule rozprawy. Zgodnie z powszechnie stosowanymi zasadami postępowania badawczego, Autor sformułował tezę, że lata 1991-1999 były jednymi z najbardziej owocnych etapów w rozwoju euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa i okresem dynamicznych, dogłębnych i wielopłaszczyznowych zmian polityczno-militarnych, w ramach struktur oraz założeń doktrynalnych Unii Zachodnioeuropejskiej. Z bliżej nie ustalonych powodów Autor uznał, że teza ta jest ryzykowna („Zaryzykować można tezę”, s. 13). Nie określił przy tym skali ryzyka. Jednak treść tej tezy nie wskazuje na jakiegokolwiek ryzyko. Teza jest twierdzeniem, którego prawdziwości należy dowieść w toku dociekań i ustaleń. Jest to możliwe przy właściwym doborze materiału badawczego, wyselekcjonowaniu pod określonym kątem faktów, zdarzeń i procesów oraz doborze racjonalnych argumentów i uzasadnień, w prawidłowym toku dowodzenia. Takie postępowanie dotyczy w uogólnieniu wszelkich tez badawczych. Odnosi się także do powyższej tezy, która wbrew obawom Autora wcale nie jest ryzykowna, co zresztą potwierdzają ostatecznie ustalenia pracy.

Zgodnie z przyjętym założeniem badawczym, rozważania i ustalenia dotyczące rozwoju zdolności operacyjnych Unii zachodnioeuropejskiej, Autor umieścił na kilku poziomach. W prawidłowym toku rozumowania, na pierwszym miejscu umieścił ramy prawne i uwarunkowania determinujące

zakres i charakter działań członków Unii Zachodnioeuropejskiej, w procesie tworzenia mechanizmu zbrojnego reagowania kryzysowego. Następnie dla właściwego zrozumienia całego procesu, zaplanował zaprezentowanie stanowisk i polityk w dziedzinie podejmowania decyzji państw, należących do tej organizacji. Dla zobrazowania całości procesu budowy europejskiej obronności, postanowił także ukazać politykę Sojuszu Północnoatlantyckiego, w związku z Europejską Tożsamością Bezpieczeństwa i Obrony.

Realizację założenia badawczego Autor poprzedził krótkim, ale niezbędnym wprowadzeniem ujętym we Wstępie, a odnoszącym się do historii Unii Zachodnioeuropejskiej, doprowadzając je do początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Ten zabieg umożliwił i ułatwił płynne przejście do zagadnień zasygnalizowanych w tytule rozprawy. Potwierdza to czytelna konstrukcja pracy przedstawiona w spisie treści. Zazwyczaj prawidłowa struktura pracy jest potwierdzeniem umiejętności właściwego planowania i udanego powiązania problemów, zagadnień i kwestii szczegółowych, z głównymi założeniami pomysłu badawczego. W tym przypadku, Autor sprostał wymaganiom wynikającym z zasad przygotowania prac naukowych. Konstrukcja pracy zagwarantowała dostarczenie w miarę najdogodniejszych form i środków, sprzyjających udowodnieniu prawdziwości tezy badawczej. Zachowana została również harmonia, rozumiana jako rezultat zabiegów zmierzających do zachowania właściwych proporcji i utrzymania równowagi pomiędzy poszczególnymi zagadnieniami. W całości swej struktura pracy stanowi potwierdzenie umiejętności zastosowania podstawowych zasad tworzenia schematu, stanowiącego podstawę budowy konstrukcji myślowych, sprzyjającym tokowi rozważań i udanym ustaleniom. Przy założeniu, że konstrukcja pracy jest indywidualnym zabiegiem jej twórcy, dążącego do prawidłowego ujęcia pomysłu badawczego i osiągnięcia celu badawczego, nie można wykluczyć, że ten sam temat w wydaniu innych autorów, doczekałby się także innych rozwiązań konstrukcyjnych. Nie zmienia to faktu, że Autor ocenianej pracy posiadał umiejętność stosowania w praktyce zasad tworzenia schematu, będącego podstawą budowy konstrukcji myślowych i wykorzystania w tym celu prawideł logicznego myślenia. W ten sposób przygotował sobie grunt dla właściwego postępowania badawczego, z jednoczesnym ułatwieniem możliwości śledzenia toku rozumowania i wywodów autorskich oraz treści ustaleń, ocen i wniosków.

Recenzowana praca składa się z dziesięciu rozdziałów, opatrzonych Wstępem i Zakończeniem oraz Bibliografią. Każdy z rozdziałów tworzy odrębną całość zawierającą wyszczególnione zagadnienia cząstkowe. Wszystkie rozdziały zawierają przejrzysty podział na podrozdziały, w których zadbano o utrzymanie zasady ciągu wynikania i układu hierarchicznego. Ich treść, w zasadzie w całości potwierdza to, że z powodzeniem ujęto tok dociekań i ustaleń w koherentny schemat, umożliwiający realizację pomysłu badawczego. Zważywszy na to, że umiejętność dostrzegania problemów badawczych i prawidłowego ich sytuowania w procesie dociekań i ustaleń, jest pierwszorzędną cechą badacza, należy zauważyć, iż Autor dokonał udanego zabiegu prawidłowego ustalenia problemów, zagadnień i kwestii szczegółowych, z zachowaniem pożądanego w takim przypadku, dystansu i obiektywizmu naukowego.

Punktem wyjścia jest ustalenie roli Unii Zachodnioeuropejskiej w euroatlantyckim systemie bezpieczeństwa, po przyjęciu Traktatu o Unii Europejskiej z Maastricht, a zgodnie z przyjętym założeniem badawczym, zwieńczenie całości stanowi rozdział dziewiąty, w którym ukazano relacje Unii Zachodnioeuropejskiej z Unią Europejską w świetle postanowień Traktatu o Unii Europejskiej z Amsterdamu. Końcowa część tego rozdziału zawiera celnie sformułowane oceny i wnioski (s.236-239). Trzonem pracy są rozdziały od drugiego do ósmego, zawierające kompetentny wywód z reguły poprzedzony ekspozycją zagadnień oraz ustaleniem stanów faktycznych wraz ze zręcznym przejściem do opisu wybranych zagadnień, przeprowadzenia analizy, zastosowania argumentacji i sformułowania wniosków. Obejmuje on ustalenia relacji pomiędzy Unią Zachodnioeuropejską a NATO oraz ustaleniem zależności między strukturami UZE, a jej możliwościami operacyjnymi. Po ukazaniu mechanizmów planowania operacyjnego i stanowiska członków UZE wobec rozwoju jej potencjału operacyjnego, Autor zebrał szczegółową wiedzę na temat przedsięwzięć, na rzecz ustanowienia trwałych mechanizmów współdziałania operacyjnego pomiędzy NATO i UZE. Ta część pracy tak, jak również rozdział siódmy i ósmy, zawierają skondensowany materiał stanowiący oryginalny i twórczy wkład w rozwój specjalistycznej wiedzy.

W nawiązaniu do treści tytułu pracy, w ostatnim rozdziale Autor dokonał oceny roli członka stowarzyszonego UZE na przykładzie Norwegii, ukazując aspekty polityczno- militarne tej instytucji. Następnie opisał zmiany, które

nastąpiły w norweskiej polityce bezpieczeństwa po zakończeniu zimnej wojny. Skupił również swoją uwagę na celach norweskiej polityki obronnej, w relacji ze strukturami wojskowymi UZE. Udanym zabiegiem jest odtworzenie ewolucji koncepcyjnej i doktrynalnej zasadniczych funkcji sił zbrojnych Norwegii (s. 270-271) oraz procesu redefiniowania ich charakteru i zadań, uwarunkowanego sąsiedztwem Federacji Rosyjskiej. Wydaje się, że tematyka tego rozdziału mogłaby z powodzeniem być przedmiotem odrębnej, poszerzonej i pogłębionej rozprawy naukowej.

Całość rozprawy wieńczy krótkie Zakończenie. Jego treść jest dość zaskakująca. Zazwyczaj część końcowa pracy naukowej oraz Wstęp, stanowią swoistą klamrę spinającą całość. Zatem należało autorsko uzasadnić, twierdzenie, że cel pracy został osiągnięty. Natomiast Autor dość osobliwie stwierdził, że jeżeli treść pracy choć w jakimś stopniu przekonała czytelnika, że UZE położyła trwałe podwaliny pod obecną Europejską Politykę Bezpieczeństwa i Obrony, to wtedy „uzna, że zrealizował naczelny cel swej pracy” (s. 281). Powstaje tutaj pytanie o to, czy jeżeli czytelnik nie będzie o tym przekonany, to będzie można to potraktować jako to równoznaczne z tym, iż nie udało się osiągnąć celu badawczego (?) W zakończeniu należało również ustalić, które z zastosowanych metod badawczych były najbardziej przydatne w procesie analiz i ocen, mimo że we Wstępie Autor nie powoła się na określone metody.

Istotne znaczenie ma to, że z oczywistych powodów w części końcowej należy wyeksponować i uzasadnić fakt, iż udało się udowodnić prawdziwość tezy badawczej. Natomiast w części, w której dokonuje się zogniskowania głównych myśli i ustaleń pracy, poczesne miejsce zajmuje zazwyczaj zestaw wniosków i konkluzji końcowych. Zakończenie jest podsumowaniem, stanowiącym syntezę, mającą umocowanie w uprzednio udowodnionych przesłankach. Tymczasem, Autor w Zakończeniu sformułował pięć „*tez podsumowujących*” (sic!), nie stosując odnośnika do przypisu, który zawierałby informacje o opracowaniu z metodologii badań w naukach społecznych, gdzie można znaleźć wiedzę na temat takich tez. Stąd ponowne przypomnienie, że teza jest twierdzeniem, którego prawdziwość należy udowodnić w procesie badawczym. Dlatego też, tezy formułuje się w części wstępnej, a nie w części końcowej. W zakończeniu nie ma miejsca na taki tok postępowania badawczego, bo na to potrzebny byłby wywód liczący, co najmniej kilkadziesiąt

stron, a nie jak w tym przypadku, dwie i pół strony. Ponadto, „tezy podsumowujące” w istocie rzeczy okazały się tylko konstatacją faktów i w pewnym sensie komentarzem do ustaleń pracy (np. /.../wraz zakończeniem zimnowojennej konfrontacji państwa europejskie uznały za konieczne zbudowanie instrumentów polityczno-wojskowych, które umożliwiłyby samodzielne zbrojne reagowanie/.../, s. 280). Przecież jest to zwięzłe podsumowanie ustaleń zawartych w rozdziale szóstym i siódmym, a nie żadna teza.

W Bibliografii Autor umieścił w szyku alfabetycznym wykorzystane w pracy materiały pierwotne (źródłowe). Jest to zestaw ponad dwudziestu dokumentów. Drugą jej część stanowi zestaw literatury zawierający ponad osiemdziesiąt pozycji.

W całości swej oceniana praca zasługuje na uznanie. Zawarty w niej pomysł badawczy został pomyślnie zrealizowany. Nie sposób jednak, nie dokonać kilku uwag szczegółowych. Autor w swojej pracy posłużył się terminem „system” (w rozdz. I – „euroatlantycki system bezpieczeństwa”, „zimnowojenny system bezpieczeństwa”, „międzynarodowy system bezpieczeństwa”), nie wyjaśniając jego znaczenia. „System” jest jedną z podstawowych kategorii politologicznych, oznaczającej najogólniej strukturę, uczestników, pełnione przez nich role, zależności oraz reguły i zasady postępowania. W ujęciu cybernetycznym, system tworzy zbiór (agregat) rozróżnialnych elementów powiązanych ze sobą różnymi zależnościami. Tak rozumiany system, wyróżnia się od otoczenia, w miarę uchwytnej granicą. System reaguje na bodźce płynące z otoczenia i sam oddziałuje na to otoczenie. Między reakcjami systemu, a impulsami płynącymi do niego, zachodzi reakcja określana jako „konwersja wewnątrz-systemowa”. W reakcjach systemu, modyfikowanych za pośrednictwem sprzężenia zwrotnego w oddziaływaniu na otoczenie zewnętrzne, zawarty jest element dynamiki. Nadaje to systemowi pewne cechy jakościowe, wynikające z cech i charakterystyki jego części składowych. Z uwagi na te cechy, systemy różnią się od siebie. Dlatego też powinno się dokonać klasyfikacji systemów i ostatecznie wybrać jeden z nich, z w miarę precyzyjnym określeniem bezpieczeństwa, np. system równowagi sił, system bezpieczeństwa zbiorowego, system jednakowego bezpieczeństwa, system wspólnego bezpieczeństwa, system bezpieczeństwa kooperatywnego (zob. np. Raport Sekretarza

Generalnego ONZ z 1985 r. i Raport Niezależnej komisji ds. Rozbrojenia i Problemów Bezpieczeństwa /Komisja Palmego/ z 1982 r.). W przypadku ocenianej pracy, uściślenie, sprecyzowanie, jakim systemem jest „system bezpieczeństwa euroatlantyckiego”, miałyby istotne znaczenie. Wynika to z faktu, iż w Europie istnieje wielosegmentowa infrastruktura kooperacji, funkcjonująca na podstawie polityczno-prawnych zasad postępowania, wypracowanych w „procesie helsińskim” oraz zasad prawa międzynarodowego, dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą NZ z 1970 r. W odniesieniu do niej, w praktyce zastosowano dość metaforycznie termin „architektura bezpieczeństwa europejskiego”, złożonej z Unii Europejskiej, Unii Zachodnioeuropejskiej, NATO, OBWE i innych organizacji (zob. Studium o rozszerzeniu NATO z 1995 r. oraz Bezpieczeństwo europejskie: wspólna koncepcja 27 państw Unii Zachodnioeuropejskiej z 1995 r.). Kluczową rolę w tej „architekturze” odgrywa właśnie „euroatlantycki system bezpieczeństwa” (subsystem).

Kolejna uwaga, dotyczy zauważalnego braku, teoretycznego umocowania recenzowanej pracy. Wprawdzie Autor powołuje się na „teoretyczne wyobrażenie”/??/ (s. 236) określonej sytuacji, ale nie informuje jaką teorię ma na myśli. Najprawdopodobniej, co można odczytać z tego fragmentu pracy, nie chodzi o teorię, lecz hipotezę. Nie sposób nie dodać tutaj, że przydatne byłoby odniesienie do wybranej teorii stosunków międzynarodowych, na przykład do teorii integracji europejskiej, wyjaśniającej charakterystyczne zjawiska współczesnych stosunków między państwami Europy. Zwraca również uwagę postępowanie Autora, które nieco krotkocześnie można potraktować jako nadmierną skłonność do podejmowania bliżej nieokreślonego ryzyka, czego potwierdzeniem jest na przykład: „zaryzykować można bowiem tezę” (s. 13), „zaryzykować można tezę”(s.19), „można zaryzykować stwierdzeniem” (s. 272). Dodać wypada, że kompetentny wywód autorski potwierdzający prawdziwość tez, nie wskazuje na jakiegokolwiek ryzyko.

Druga przedłożona do oceny praca to: *Dania jako uczestnik wielostronnej współpracy państw nordyckich w zakresie polityki zbrojeniowej*. Wyd. Difin. Warszawa 2015, ss. 224. Zgodnie z zasadami przyjętymi w metodologii badań w naukach społecznych, w pracach dotyczących problematyki mało znanej lub stanowiącej lukę w dotychczasowej wiedzy, bardzo ważne znaczenie ma część

wstępna pracy naukowej. W związku z tym, powinna zawierać podstawowe informacje o celu opracowania, o konkretnych zadaniach i zastosowanych metodach. Zadaniem autora jest również sformułowanie tez i hipotez badawczych oraz podporządkowanych im pytań badawczych. Przypomnienie tych zasad jest celowe, gdyż w przypadku recenzowanej książki, Wprowadzenie jest bardzo dobrze opracowane i zawiera wszelkie niezbędne informacje związane z autorskimi zamiarami, co stanowi duże ułatwienie w śledzeniu toku wywodów w poszczególnych rozdziałach. Autor precyzyjnie określił cel pracy, w postaci udzielenia odpowiedzi na pytanie jaką rolę w polityce bezpieczeństwa militarnego i polityce obronnej państw nordyckich, pełnią kooperacyjne instytucje współpracy wojskowej. Przygotowując sobie solidny grunt pod realizację procesu badawczego, na początku wyjaśnił kwestie terminologiczne i pojęciowe, ustalając m.in. znaczenie polityki zbrojeniowej i funkcjonowania systemu obronnego państwa. Po tym zabiegu skonstruował tezę oraz hipotezę badawczą, której podporządkował sześć podstawowych pytań. Nie budzi wątpliwości teza, że *„nordycka współpraca wojskowa tworzy skoordynowany układ elementów – zbiór tworzący pewną funkcjonalną i strukturalną całość, której zasady działania oraz stosowane metody wykonywania zadań umożliwiają wykonywanie szeregu funkcji na rzecz sił zbrojnych oraz systemów obronnych zaangażowanych państw”* (s. 9). Natomiast teza, że *„istnieje znaczna liczba prac, które ujmują problematykę bezpieczeństwa i stosunków międzynarodowych państw nordyckich /../(s. 20)*, jest już tylko stwierdzeniem faktu.

Sporo miejsca we Wprowadzeniu zawierają ustalenia odnoszone do przeprowadzonych w pracy analiz, ze wskazaniem roli i kategorii czynników, determinujący zakres współpracy państw nordyckich. Ponadto scharakteryzowano elementy tej współpracy, poddane szczegółowej analizie w poszczególnych rozdziałach. Bardzo dobrze opracowana jest część Wprowadzenia dotycząca metodologii badań oraz teorii wyjaśniających zaangażowanie państw we współpracę wojskową. Zwłaszcza dotyczy to metod i paradygmatów badawczych oraz roli czynników wykorzystanych w analizie, ułatwiających wnioskowanie. W całości swej, Wprowadzenie sprzyja wydatnie realizacji celu badawczego. Przy okazji nie sposób nie zauważyć, że różni się ono pozytywnie, od części wprowadzającej poprzednio recenzowanej pracy.

Konstrukcja pracy jest dobrze przemyślana i zaplanowana, pozostając w ścisłym związku z określonym we Wprowadzeniu celem badawczym. W rozdziale pierwszym pt. *Przesłanki i uwarunkowania programów modernizacji technicznej sił zbrojnych oraz programów zakupu uzbrojenia państw nordyckich*, scharakteryzowano wcześniej zasygnalizowane czynniki determinujące nordycką współpracę wojskową. Następnie szczegółowo opisano współpracę państw nordyckich w dziedzinie unifikacji sprzętu wojskowego i uzbrojenia oraz współdziałanie operacyjne ich sił zbrojnych. Dostrzegalnym walorem tej części pracy jest zawartość dziewięciu tabel, opracowanych przez Autora, na podstawie zebranych przez siebie zróżnicowanych źródeł informacji (raporty, serwisy informacyjne, internet).

Punktem wyjścia rozdziału drugiego, pt. *Duńska strategia pozyskiwania uzbrojenia a system obrony państwa*, jest ukazanie determinantów wewnętrznych i zewnętrznych, polityki obronnej współczesnego państwa. Odnosząc się do tej wiedzy ogólnej, Autor już szczegółowo omówił proces planowania obronnego Danii i założenia jej polityki obronnej. W tej części pracy Autor ponownie pokusił się na „zaryzykowanie twierdzenia” (s. 89), mimo że doprowadzone do tego momentu ustalenia, nie skłaniają do wniosku, iż było to ryzykowne przedsięwzięcie. Analiza tego fragmentu pracy pozwala stwierdzić, że w zebranych w rozdziale materiale, Autor zgodnie ze swoim pomysłem badawczym, w prawidłowym toku rozumowania powiązał ze sobą kilka kwestii, ukazując badany proces z uwzględnieniem elementów zarówno statycznych, jak i dynamicznych. Pozwoliło to na płynne przejście do ukazania pierwszej wielostronnej i zinstytucjonalizowanej formy współpracy państw nordyckich w omawianej dziedzinie. Temu problemowi poświęcony jest rozdział III, zatytułowany: *Nordycka współpraca w dziedzinie uzbrojenia – Nordic Armaments Cooperation*. Opis działalności państw nordyckich w ramach NORDAC jest bardzo konkretny i z zauważalnym znanstwem ukazuje zinstytucjonalizowaną formę współpracy w dziedzinie uzbrojenia. W tym rozdziale Autor skonstruował tezę, że NORDAC początkowo miała formę deklaracji politycznej, a sformalizowanie współpracy państw nordyckich nastąpiło dopiero w 2001 r., po formalnym utworzeniu kooperacyjnej struktury zarządzającej (przyp. 164, s. 128). Tym razem jest to także stwierdzenie faktu.

W równie prawidłowym, czytelnym toku wywodów, w rozdziale czwartym, Autor przedstawił działania państw nordyckich na rzecz integracji narodowych systemów obronnych, wzmocnienia potencjału obronnego i zdolności operacyjnych sił zbrojnych. Ten rozdział pt. *Nordyckie Wspomagające struktury obronności – Nordic Supportive Defence Structures (NORDSUP)*, stanowi kolejne potwierdzenie udanej realizacji pomysłu badawczego.

Piąty, bardzo krótki, kilkustronicowy rozdział zawiera omówienie treści raportu T. Stoltenberga z 2009 r., w którym ujęto szczegółowe propozycje działań służących umacnianiu współpracy państw nordyckich w dziedzinie obronności (rozdział zatytułowany jest: *Raport Thorwalada Stoltenberga*). Wydawać by się mogło, że z uwagi na małą ilość stron, rozdział ten zachwiał pożądaną równowagą w planie pracy. Jednak lektura tego rozdziału pozwala stwierdzić, że miało to drugorzędne znaczenie, gdyż omówienie treści raportu, pozwoliło Autorowi na płynne przejście do dalszego toku wywodów i ustaleń, w kolejnych rozdziałach pracy. Wskazuje na to końcowe ustalenie, że raport stanowił silny impuls, wzmocniający proces współpracy państw nordyckich (s.166). Właśnie do tej współpracy nawiązuje bezpośrednio rozdział szósty pt. *Nordycka współpraca wojskowa – Nordic Defence Cooperation (NORDEFECO)* oraz siódmy pt. *Nordyckie programy zbrojeniowe – praktyczny wymiar współpracy*. Zaprezentowano w nich wiedzę o genezie i strukturze oraz instrumentach decyzyjnych, a także o priorytetach i rezultatach współpracy NORDEFECO. Następnie charakteryzując praktyczny wymiar współpracy w dziedzinie zbrojeń, Autor skupił się na norwesko-szwedzkim programie wspólnej budowy nowoczesnego systemu uzbrojenia, uznając go za modelowy dla kooperacji państw nordyckich w sferze obronności. W konkluzji Autor stwierdził, że ta współpraca umożliwi im tworzyć „wieloletnie sojusze o charakterze polityczno-przemysłowym” (s. 210). Zapewne chodzi tutaj nie o sojusze, lecz porozumienia. Sojusz rozumiany jako przymierze ma umocowanie w traktacie dwu lub wielostronnym, w którym sygnatariusze zobowiązują się do współpracy politycznej i wojskowej, dla zapobieżenia lub odparcia zagrażającej im agresji.

Pracę kończy Podsumowanie zawierające dziewięć wniosków wynikających z dociekań i ustaleń opracowania. Przedstawione w skondensowanej formie wnioski, stanowią potwierdzenie gruntownej, specjalistycznej wiedzy Autora

i wszechstronnej znajomości przedmiotu badań. Pozostaje jeszcze pewna uwaga dotycząca postępowania Autora, który w Podsumowaniu będącym zakończeniem pracy, konstruuje tezę, dla której zwyczajowo miejsce znajduje się we wstępie, a jej prawdziwość należy dowieść w toku postępowania badawczego, w ramach poszczególnych rozdziałów. Poza tym uwaga (teza), że w czasie silnej współpracy wojskowej między Danią i USA, kierownictwo duńskiego systemu obronnego, nie upatrywało w nordyckiej współpracy narzędzia, które mogłoby wzmocnić potencjał duńskich sił zbrojnych (s. 211), również w tym przypadku jest też to tylko stwierdzeniem faktu. Po za tym, odnosząc się do współpracy duńsko-amerykańskiej, Autor posługuje się nazwą USA: „*Stany Zjednoczone Ameryki Północnej*” (s. 211, 213 i 113), mimo że nazwa własna tego państwa to: Stany Zjednoczone Ameryki, co znajduje potwierdzenie w pierwszym rządzie w Deklaracji Niepodległości i konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki z 1776 r. (The Declaration of Independence. The Constitution of the United States of America, w: United States Information Agency. United States of America).

Na końcu pracy umieszczono Bibliografię oraz spis czternastu tabel. Bibliografia zawiera zestawienie w szyku alfabetycznym, ponad stu trzydziestu pozycji, ale bez podziału na dokumenty, monografie, itp. W podsumowującej ocenie recenzowanej pracy, należy stwierdzić, że Habilitant prawidłowo określił pole badawcze i udanie zrealizował zaplanowane cele i zadania. Uzyskując odpowiedzi na postawione pytania i potwierdzając prawdziwość głównej tezy oraz założenia hipotezy badawczej, celnie ujął wyniki swoich dociekań i ustaleń, w dobrze uargumentowanych wnioskach końcowych.

W zestawie publikacji wchodzących w skład osiągnięć naukowych, w ramach cyklu przewidzianego w Ustawie o stopniach i tytule naukowym z 2003 r. Habilitant umieścił artykuły opublikowane w czasopismach naukowych oraz rozdziały zamieszczone w pracach zbiorowych. Część z nich jest rezultatem wcześniejszych badań prowadzonych w związku z przygotowaniem pracy doktorskiej. Trzy artykuły opublikowane w latach 2003-2004 i jeden w 2008 r. poświęcone są różnym aspektom i konsekwencjom członkostwa Litwy, Łotwy i Estonii w Sojuszu Północnoatlantyckim. W porównywalnych proporcjach Habilitant opublikował kilkanaście artykułów, których tytułu i treść wiążą się bezpośrednio z tematyką cyklu zatytułowanego: Polityka bezpieczeństwa Danii

i Norwegii w kontekście ewolucji euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa w XX i XXI wieku. Kilka pozostałych obejmuje szerszą problematykę współpracy wojskowej państw nordyckich. Również problemy analizowane w rozdziałach prac zbiorowych podporządkowane są powyższej problematyce. Oprócz tego jest jeszcze kilka innych opracowań dotyczących współpracy wywiadowczej w ramach Unii Europejskiej i konfliktu afgańskiego, w świetle doświadczeń wojsk duńskich i norweskich oraz jedna publikacja w sprawie doświadczeń państw skandynawskich w procesie modernizacji polskiej marynarki wojennej.

Publikacje związane z głównym nurtem badań Habilitanta należy ocenić pozytywnie, odnotowując ich wysoki poziom merytoryczny. Spośród artykułów poświęconych trzem państwom bałtyckim, bardzo interesujący wydaje się opracowanie pt. *Powstanie i rozwój bałtyckiego batalionu BLTBAT*, w: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, 2003, nr 2. Autor ukazał w nim uwarunkowania utworzenia przez Litwę, Łotwę i Estonię wspólnego batalionu z zadaniem udziału w operacjach utrzymania pokoju (Baltic Peacekeeping Batalion). Autor zwrócił uwagę, że była to jedna z pierwszych w Europie wielonarodowych jednostek wojskowych w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych. Ten nowy trend tworzenia „wojsk przyszłości”, potwierdza m.in. umowa między Polską a Litwą z 1997 r. o utworzeniu wspólnego batalionu do przeprowadzania operacji ONZ, w celu podtrzymania pokoju, zaprowadzenia pokoju lub misji humanitarnych. Podobną umowę również w 1997 r., podpisała Polska z Ukrainą.

Kilka lat później Habilitant zajął się problematyką rozwoju zdolności i struktur wywiadowczych w ramach Unii Europejskiej. Zdecydowało o tym rosnące znaczenie konieczności przeciwdziałania zagrożeniom asymetrycznym i terrorystycznym formułowanej w doktrynach państw europejskich co sprawiło, że działalność wywiadowcza zyskała na znaczeniu, stając się jednym z kluczowych elementów polityki obronnej. Zaowocowało to interesującym i wartościowym rozdziałem w pracy zbiorowej pt. *Wojskowa współpraca wywiadowcza w ramach struktur Unii Europejskiej – cele, założenia, uwarunkowania*, w: *Służby specjalne. Przeszłość i teraźniejszość*. Pod red. G. Rdzanak i G. Tokarza. Oficyna Wydawnicza Arboretum. Wrocław 2009. Na taką samą ocenę zasługuje również jeszcze jeden rozdział w pracy zbiorowej pt. *Wybrane przeszkody i ograniczenia na drodze efektywnej współpracy*

- 14 -

wywiadowczej w ramach Unii Europejskiej, w: *Dokąd zmierza Europa ?* Pod red. P. Mickiewicza i H. Wyligaty. Wyd. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Wrocław 2009.

W ramach głównego nurtu badań, Habilitant opracował kilkanaście artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych poświęconych bezpośrednio powiązaniom i relacjom pomiędzy Danią i Norwegią a strukturami NATO i Unii Europejskiej. W większości z nich sprawnie wykorzystano skrupulatnie zebrany materiał badawczy i prawidłowo zrealizowano nakreślone cele.

Tematyka badawcza podejmowana przez dr Grzegorza Rdzanka ramach cyklu pt. *Polityka bezpieczeństwa Danii i Norwegii w kontekście ewolucji euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, mieści się bezpośrednio w przewidzianym w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym z 2003 r. jednotematycznym cyklu publikacji. Jest to dorobek, który cechuje duża wartość poznawcza i w całości stanowi znaczący wkład w rozwój nauki o polityce.

W ocenie dorobku naukowego Habilitanta nie można pominąć dokonań nie mieszczących się w przywołanym wyżej cyklu publikacji. Dr Grzegorz Rdzanek koncentruje swoje zainteresowania badawcze i aktywność naukową, w ramach nauki o stosunkach międzynarodowych, skupiając się na dwóch zagadnieniach. Pierwsze z nich dotyczy funkcjonowania euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa militarnego, który tworzy NATO i Unia Europejska, a drugi – specyfiki współczesnych zagrożeń militarnych i nie-militarnych bezpieczeństwa międzynarodowego, z uwzględnieniem cech niepaństwowych konfliktów zbrojnych i zagrożeń asymetrycznych. Praca naukowa nad tymi problemami zaowocowała serią artykułów opublikowanych w zeszytach naukowych i rozdziałów w pracach zbiorowych. Ukoronowaniem badań jest monografia pt. *Eurosamoloty. Trudne początki europejskiej współpracy zbrojeniowej*. Wyd. Adam Marszałek. Toruń 2007, ss. 233. Habilitant ma także pokaźny dorobek dydaktyczny i popularyzatorski. Uczestniczył w realizacji programów europejskich oraz innych programów międzynarodowych i krajowych. Brał także aktywny udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych oraz w konsorcjach i sieciach badawczych. W Jego wielopłaszczyznowej działalności dydaktycznej zwraca uwagę fakt, że prowadzi aż osiemnaście przedmiotów dydaktycznych na studiach I i II stopnia (Wykaz

opublikowanych prac naukowych oraz informacja o osiągnięciach naukowych z 20 IX 2015 r., s. 11). Nasuwa się tutaj refleksja autorstwa profesora Remigiusza Bierzanka, że „*politolog znający się na wszystkim, nie zna się na niczym*”. W tym przypadku trzeba przyjąć w dobrej wierze założenie, że Habilitant posiadał wyjątkową, wszechstronną zdolność do jednoczesnego, równoległego operowania w wielu płaszczyznach życia społecznego. Poza działalnością dydaktyczną, uczestniczył przecież czynnie w licznych konferencjach naukowych jako referent lub aktywny dyskutant. Nie poprzestając na wskazanej wyżej aktywności prowadził również ożywioną działalność popularyzatorską, uczestnicząc w licznych przedsięwzięciach o tym charakterze. Jego aktywność jest również wyraźnie zrysowana w pracy organizacyjnej. Opis tej działalności w różnych dziedzinach, w Autoreferacie obejmuje aż dziesięć stron.

Uwagi końcowe

Dr Grzegorz Rdzanek spełnił nie tylko ustawowe warunki formalne. Przede wszystkim jest twórczym i dociekliwym badaczem naukowym, o dojrzałych i skryzalizowanych zainteresowaniach. Posiadał umiejętność wytyczania sobie ambitnych i trudnych w realizacji celów naukowych. Pomijając nieliczne, zasygnalizowane wyżej uchybienia, należy docenić Jego umiejętności w precyzowaniu problematyki badawczej, doborze źródeł, klarowności wywodów i odpowiednim dobieraniu argumentów. Potrafi również w trakcie analizowania określonych procesów, uwzględnić ich dynamikę, umiejętnie nawiązując do wątków genetycznych, a następnie doprowadzić do sformułowania trafnych konkluzji, uwag końcowych i wniosków. Ważną, pozytywną cechą, jest również stosowny dystans i obiektywizm w opisywaniu badanych kwestii. Przy analitycznym podejściu do badanych problemów, potrafi ustrzec się przed formułowaniem subiektywnych ocen. Sprzyja to poprawności rozumowania i unikania błędu formułowania pochopnych i powierzchownych opinii i wniosków. Tym samym końcowa, zwięzła ocena jest potwierdzeniem predyspozycji Habilitanta do samodzielnego prowadzenia pracy badawczej.

KONKLUZJA

Wysoko oceniony dorobek naukowy jest potwierdzeniem pełnego przygotowania Kandydata do samodzielnej pracy naukowej, Jest On wytrawnym badaczem, dojrzałym i twórczym pracownikiem nauki. Ta ogólna ocena będąca kumulacją ocen szczegółowych, stanowi podstawę wnioskowania o dopuszczenie dra Grzegorza Rdzanka do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce, na podstawie art. 16 i 17 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, ze zmianami w Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1365).

Włodzimierz Malendowski

